

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Володимир БУГРОВ

УХВАЛА
Вченої ради Київського національного університету імені Тараса Шевченка
**«Оцінювання якості освітнього процесу в Київському національному
університеті імені Тараса Шевченка здобувачами освіти»**

від 06 червня 2022 року

Заслухавши й обговоривши доповідь проректора з науково-педагогічної роботи Андрія Гожики «Оцінювання якості освітнього процесу в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка здобувачами освіти», Вчена рада Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі – Університет) відзначає, що одна із базових вимог студентоцентрованого підходу – виявлення задоволеності здобувачів освіти навчанням, освітніми програмами, їхніми компонентами, якістю надання освітніх послуг – стало пріоритетом у діяльності всіх факультетів/навчально-наукових інститутів Університету.

Університет одним із перших в Україні започаткував щорічні тематичні опитування здобувачів. Починаючи з лютого 2009 року, факультет соціології в межах навчальної практики студентів здійснює моніторингове опитування UNIDOS (Університетське ДОслідження). Це опитування проводять студенти третього та четвертого курсів факультету соціології під керівництвом науково-педагогічних працівників факультету соціології, працівників навчальної лабораторії з прикладних соціологічних досліджень (<https://sociology.knu.ua/uk/laboratoriya-prykladnyh-sociologichnyh-doslidzhen>) і за підтримки керівництва Університету. Всього було проведено 17 хвиль моніторингових досліджень, результати яких є загальнодоступними (http://unidos.univ.kiev.ua/?q=uk/zvity_pro_doslidzhennya), щорічно аналізуються у звітах ректора і неодноразово слугували підставою для прийняття загальноуніверситетських рішень щодо вдосконалення освітнього процесу в Університеті (розроблення і запровадження Концепції викладання іноземних мов на неспеціальних факультетах/в навчально-наукових інститутах, посилення практичної підготовки тощо).

Опитування UNIDOS здійснюється серед двох категорій здобувачів:

- а) першокурсників факультетів/інститутів та коледжів;
- б) студентів 2-4 курсу навчання ОР «бакалавр», 1-2 року навчання ОР «магістр», студентів третього рівня вищої освіти (аспірантів) факультетів/інститутів Університету, студентів старших курсів коледжів.

Інструментарій цих опитувань (за завданнями, визначеними Навчально-методичним центром організації освітнього процесу і відділом забезпечення якості освіти) розробляє факультет соціології, а узагальнення результатів і підготовку звітів здійснює навчальна лабораторія з прикладних соціологічних досліджень під загальним керівництвом завідувача кафедри методології та методів соціологічних досліджень Миколи Сидорова.

Суцільне опитування першокурсників факультетів/навчально-наукових інститутів та коледжів має на меті отримання й аналіз інформації для планування наступної приймальної кампанії та започаткування моніторингу вступників певного року. Зокрема, опитування спрямовується на вивчення мотивації абітурієнтів до отримання вищої

освіти; факторів вибору ЗВО та спеціальності для навчання; мотивації першокурсників до навчання; очікувань першокурсників від навчання; планів першокурсників після завершення навчання та їхніх очікувань від ринку праці.

Натомість вибіркоче опитування студентів 2-4 курсу навчання ОР «бакалавр», 1-2 року навчання ОР «магістр», студентів третього рівня вищої освіти (аспірантів) факультетів/навчально-наукових інститутів Університету, студентів старших курсів коледжів здійснюється з метою вивчення їхньої думки про різні аспекти студентського життя в Університеті, а також, зокрема, моніторингу оцінювання студентами:

- рівня власної задоволеності різними аспектами освітнього процесу в Університеті, на факультеті/в навчально-науковому інституті;
- умов навчання в Університеті;
- якості освіти в Університеті;
- власних перспектив на ринку праці;
- матеріально-технічного забезпечення, позаакадемічної підтримки та інфраструктури Університету;
- якості функціонування служб Університету.

Неоціненний досвід дослідження задоволеності здобувачами якістю освітніх програм Університет здобуває завдяки участі (з 2013 року) в Європейському дослідженні U-Multirank, яке щорічно, за власною методикою, проводить опитування за 3-4 програмами Університету в різних предметних областях.

Новий етап розвитку опитувань здобувачів був започаткований 25 червня 2018 року при затвердженні Вченою радою Університету **«Стратегічного плану розвитку Університету на період 2018-2025 року»**, за яким (<https://knu.ua/pdfs/official/Development-strategic-plan.pdf>) у межах цілі (Формування системи забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти в Університеті) першого, освітнього, напрямку розвитку було визначено завдання 1.3. – *«Збір, аналіз та інтерпретація інформації про якість навчання та викладання, у тому числі шляхом опитувань учасників освітнього процесу»*. Визначення такого завдання повністю відповідає вимогам базового документа «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)» (зокрема стандартам 1.3 і 1.9) і стало вагомим кроком до формування Системи забезпечення якості освіти та освітнього процесу в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (<https://knu.ua/pdfs/official/Quality-assurance-system-of-education-and-educational-process.pdf>). Це дозволило визначити, що невід'ємною складовою забезпечення якості освіти є опитування здобувачів освіти з метою виявлення їхньої задоволеності навчанням, освітніми програмами, їхніми компонентами та якістю надання освітніх послуг, а також прозорістю й об'єктивністю розгляду звернень студентів, рівнем інформаційної підтримки тощо. Ні науково-педагогічний працівник, ні гарант програми, ні завідувач кафедри, ні керівництво коледжу/навчально-наукового інституту/факультету/Університету не можуть бути впевненими в належній якості освіти, не знаючи думки здобувачів освіти.

З метою реалізації поставлених цілей було створено навчальну лабораторію соціологічних та освітніх досліджень (<https://sociology.knu.ua/uk/departament/navchalna-laboratoriya-sociologichnyh-ta-osvitnih-doslidzhen>), яка підпорядковується проректору з науково-педагогічної роботи Андрію Гожику і координується деканом факультету соціології Валентиною Чепак.

Завдання лабораторії, зокрема, такі: а) систематичне вивчення громадської думки щодо навчальної, наукової, освітньої, профорієнтаційної та іншої діяльності Університету; б) збирання та оброблення соціологічної інформації для підвищення ефективності управлінських рішень щодо якості освіти, створення позитивного іміджу

Університету; д) виконання соціологічних досліджень на замовлення структурних підрозділів Університету.

Розроблене і затверджене у червні 2020 року Положення про опитування здобувачів освіти і науково-педагогічних працівників Київського національного університету імені Тараса Шевченка (<http://senate.univ.kiev.ua/?p=1469>) дозволило розширити блок питань оцінювання студентами якості освіти і запровадити на постійній основі: а) моніторинг процесів навчання й оцінювання студентів за дисциплінами; б) моніторинг освітніх програм та навчальних планів.

Моніторинг освітніх програм та навчальних планів здійснюється раз на рік шляхом опитування здобувачів випускного курсу освітньої програми (далі – ОП) з метою вивчення думки студентів, зокрема, щодо:

- актуальності змісту ОП, відповідності змісту ОП очікуванням студентів;
- відповідності запланованих в ОП та отримуваних у процесі навчання результатів навчання та компетентностей очікуванням студентів, вимогам і запитам сучасного ринку праці;
- форм і методів викладання, прозорості та зрозумілості оцінювання, організації навчального процесу, відсутності дискримінації і дотримання принципів доброчесності, орієнтації процесу викладання на потреби студентів (студентоцентричність);
- якості складових ОП, зокрема їхніх теоретичної та практичної компонентів;
- якості та доступності методичного забезпечення ОП;
- якості матеріально-технічного забезпечення та умов навчання;
- якості підтримки в навчанні від науково-педагогічних працівників та адміністрації факультету/навчально-наукового інституту;
- задоволеності навчанням, власними успіхами.

Опитування здійснює (за запитом факультету/навчально-наукового інституту/коледжу) навчальна лабораторія соціологічних та освітніх досліджень. Результати опитування використовують гаранті ОП, відповідні факультети/навчально-наукові інститути, коледжі при оцінюванні роботи за програмою і необхідності внесення змін до ОП.

Моніторинг процесів навчання та оцінювання студентів за дисциплінами здійснюється шляхом щосеместрового опитування студентів щодо викладання певної навчальної дисципліни з метою вивчення думки студентів про:

- актуальність дисципліни в контексті відповідної ОП;
- форми та методи викладання, прозорість і зрозумілість процедур оцінювання знань з навчальної дисципліни;
- якість і доступність методичних матеріалів з навчальної дисципліни;
- роботу науково-педагогічних працівників, які читають лекції, проводять семінарські або практичні заняття з навчальної дисципліни.

Опитування здійснюються факультетами/навчально-науковими інститутами, коледжами за методичної підтримки навчальної лабораторії соціологічних та освітніх досліджень. Результати опитування використовують гаранті ОП, відповідні факультети/навчально-наукові інститути, коледжі при оцінюванні необхідності навчальної дисципліни для ОП, внесення змін до навчальної дисципліни, оцінюванні роботи науково-педагогічних працівників.

З метою забезпечення можливості узагальнення в межах всього Університету обидва новозапроваджені опитування проводяться за єдиною методикою і з використанням єдиних опитувальників, розроблених відділом забезпечення якості освіти, факультетом соціології і навчальною лабораторією соціологічних та освітніх досліджень. Факультет/навчально-науковий інститут, коледж, що проводить опитування, може вносити необхідні доповнення до опитувальника, не змінюючи

формулювань загальноуніверситетського зразка, затвердженого профільним проректором.

Карантинні обмеження останніх років стали викликом для обох лабораторій, але за участі науковців факультету соціології були віднайдені методичні рішення, що дозволили не тільки продовжити опитування, але й збільшити кількість здобувачів, які взяли в них участь. Так, якщо у докарантинний період в опитуванні UNIDOS серед старшокурсників брало участь близько тисячі осіб (2017 рік – 1014, 2018 рік – 980, 2019 рік – 1002 особи), то у 2020 році було опитано 3992 особи, у 2021 році – 3576 осіб. Показники могли б бути ще вищими за умови належної взаємодії факультетів/навчально-наукових інститутів з факультетом соціології. Питання взаємодії полягає не тільки у наданні актуальних поштових адрес здобувачів та гарантуванні анонімності, але й у роз'ясненні здобувачам важливості опитувань для вдосконалення освітнього процесу (освітніх програм, навчальних дисциплін) і у налагодженні зворотнього зв'язку за результатами опитувань (здобувач освіти має знати, що його думка буде почута і опрацьована).

Аналіз результатів, отриманих при опитуваннях, дозволяє не тільки *визначитись із рівнем задоволеності здобувачами різними аспектами якості освіти*, але й *порівняти показник конкретної дисципліни (програми, факультету/навчально-наукового інституту) із аналогічними показниками інших дисциплін (програм, факультетів/навчально-наукових інститутів, Університету в цілому)*, а також (за умови сталості питань анкетування) *зробити висновок щодо успішності/неуспішності вжитих для покращення дисципліни/програми/виду позаакадемічної підтримки діяльності заходів*. Дуже інформативним щодо успішності дій факультетських/інститутських і загальноуніверситетських підрозділів в умовах карантинних обмежень є порівняння показників допандемічного періоду із поточними даними. Наприклад, зафіксовано недостатню проінформованість щодо діяльності більшості факультетських і загальноуніверситетських структурних підрозділів. Але якщо про існування та діяльність Молодіжного центру культурно-естетичного виховання і НТСА не знають близько 70% здобувачів, про профспілкове бюро студентів факультету/навчально-наукового інституту, студентську раду гуртожитку, кафедру фізичного виховання і спорту НСК – близько 40%, то про Студентський парламент Університету не знає не більше як 12%, а про деканат – 4%.

Відносно високою (3,7 балів із 5) і стабільною за останні роки є оцінка *відповідності переліку фахових дисциплін і цілей освітньої програми*. При цьому спостерігається відмінна динаміка на різних факультетах/в навчально-наукових інститутах. Зокрема, оцінка відповідності зросла на 0,3-0,4 бали в ННІ філології, ННЦ «Інститут біології та медицини», на ф-ті комп'ютерних наук та кібернетики. Натомість в ННІ високих технологій, ННІ журналістики, на філософському ф-ті і на ф-ті радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем оцінка фахових дисциплін знизилась на 0,3-0,7 балів.

Ще вищою (3,9 балів із 5) із невеликою тенденцією до зростання є оцінка здобувачами *якості викладання фахових дисциплін*. Найбільш відчутне зростання (на 0,3-0,5 балів) фіксується в ННЦ «Інститут біології та медицини», на хімічному ф-ті та в ННІ права.

На жаль, відносно низькою залишається оцінка здобувачами освіти *формування (за рахунок фахових дисциплін) актуальних на ринку праці практичних навичок*, хоча й тут простежується відмінність у характеристиках факультетів/навчально-наукових інститутів – лідерами є ф-т соціології, ННІ "Інститут геології", механіко-математичний ф-т, ННІ філології, у яких за останній рік оцінка здобувачами зросла на 0,4-0,5 балів,

натомість оцінка ННІ високих технологій і ф-ту радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем знизилась на 0,3-0,5 балів.

Суттєво (на 0,1-0,8 балів) зросла у всіх структурних підрозділах оцінка *викладання іноземної мови*, що, разом із зменшенням майже в півтора рази тих студентів, які вважають за необхідне збільшувати обсяги викладання іноземних мов, підтверджує успішність реалізації Концепції викладання іноземних мов.

Серед пропозицій студентів щодо покращення якості освітнього процесу в Університеті два роки поспіль домінує (46,4% опитаних) *надання здобувачам освіти більших можливостей самостійного вибору навчальних курсів*, що, враховуючи практично абсолютну свободу, запроваджену внутрішніми локально-правовими актами, фактично означає вимогу до кафедр і деканатів жорсткіше дотримуватися запроваджених в Університеті норм. На другому місці (44,4%) кілька років поспіль залишається вимога *«посилити зв'язок теоретичних знань з практикою»*, що свідчить про необхідність подальшого вдосконалення навчальних дисциплін і надання їм практичної орієнтації.

Простежується стабільне, хоч і повільне (на 0,1-0,3 бали щороку), зростання оцінки студентами таких рис освітньої діяльності (оцінки від 5 до 6,2 балів із 7 можливих): *ставлення викладачів, репутація та статус Університету серед роботодавців, можливість отримати консультацію викладача, фахові знання та вміння викладачів, допомога викладачів у вирішенні студентських питань, якість викладання за освітньою програмою, процедури своєчасного та оперативного розв'язання спірних питань* тощо.

Водночас оцінка діяльності деканатів коливається від «дуже добре» (ф-т соціології, ННІ високих технологій, ННІ «Інститут геології», історичний ф-т) до майже критичного «задовільно» (ННІ права, ф-т комп'ютерних наук та кібернетики, ННІ журналістики). Викликає тривогу зменшення кількості студентів, які відвідували не менш як 75% практичних занять, а також відсутність зростання вимогливості до порушень академічної доброчесності товаришами по навчанню.

За 2020/2021 і 2021/2022 навчальні роки навчальною лабораторією соціологічних та освітніх досліджень (завідувач Вікторія Лапіна) було здійснено 299 моніторингових опитувань щодо якості освітніх програм (112 ОП за рівнем бакалавра, 125 за рівнем магістра і 62 за рівнем доктора філософії).

За результатами цих опитувань позитивну відповідь на питання щодо *ознайомленості із процедурами вибору навчальних дисциплін* висловлюють більше 80% здобувачів бакалаврату історичного і хімічного ф-тів; магістратури географічного ф-ту, ф-ту інформаційних технологій, механіко-математичного і економічного ф-тів, Ін-ту післядипломної освіти. Водночас більше 35% здобувачів освіти бакалаврату ННІ філології, факультету комп'ютерних наук та кібернетики, магістрів Ін-ту післядипломної освіти, ННІ права заявляють, що вони не знайомі із цим питанням.

Задоволеність наявною у вільному доступі (у робочих програмах дисциплін) *інформацією щодо змісту дисциплін та критеріями оцінювання* зазвичай виявляють понад 75% здобувачів освіти Військового ін-ту, ННІ «Ін-т геології», ф-ту соціології і ф-ту інформаційних технологій. Майже 30% здобувачів категорично незадоволені цією інформацією на ф-ті психології, хімічному, географічному ф-тах, ф-ті комп'ютерних наук та кібернетики, в ННІ права. Приблизно такі ж оцінки надані здобувачами відповідних структурних підрозділів щодо прозорості й об'єктивності оцінювання.

Найбільше (понад 30% опитаних) незадоволені запропонованими в програмах вибірковими дисциплінами здобувачі економічного і хімічного ф-тів, ННІ філології і ф-ту комп'ютерних наук та кібернетики. Визначають *викладання дисциплін як цікаве* понад 80% здобувачів географічного і механіко-математичного ф-тів, Військового ін-ту, Ін-ту післядипломної освіти, ф-ту психології. Менше 40% здобувачів вважають, що їхні відгуки враховуються для покращення освітньої програми на ф-ті інформаційних

технологій, ф-ті комп'ютерних наук та кібернетики, хімічному та економічному ф-тах, в ННІ права.

Звісно, оцінки за цими та іншими показниками, тим більше отримані за одинарним опитуванням (тільки на економічному факультеті було двічі проведено опитування здобувачів одних і тих самих програм), не дають підстав для кардинальних висновків – необхідний діалог зі студентами, з'ясування в них причин невдоволення і пояснення прийнятих рішень. Зроблені висновки і вжиті заходи гарантами й адміністрацією економічного факультету за результатами першого опитування призвели практично одразу до суттєвого покращення оцінок здобувачами освіти усіх аспектів прозорості освітнього процесу й ознайомлення із правилами та процедурами. Безсумнівно, що подальша робота спричинить покращення оцінок здобувачами й інших аспектів освітнього процесу за програмами.

Накопичений факультетами/навчально-науковими інститутами великий масив даних за результатами щосеместрового моніторингу процесів навчання та оцінювання студентів за дисциплінами потребує внесення у базу даних, які дозволятимуть порівнювати задоволеність здобувачами якістю викладання дисциплін конкретним науково-педагогічним працівником на різних курсах і за різними програмами, а також стійкість відповідних характеристик з плином часу. Наразі така оцінка, як показує досвід ННІ філології (голова НМК – Оксана Зубань) та ННЦ «Ін-т біології та медицини» (голова НМК – Наталія Скрипник), є дуже інформативною, але потребує багато часу і сил.

Зважаючи на вищезазначене, **Вчена рада ухвалює:**

1. Доповідь проректора з науково-педагогічної роботи Андрія Гожики «Оцінювання якості освітнього процесу в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка здобувачами освіти» взяти до відома; обговорити її на засіданнях вчених рад, науково-методичних комісій факультетів/навчально-наукових інститутів, педагогічних рад коледжів, на кафедрах, в інших структурних підрозділах.

Виконавці: керівники структурних підрозділів.

Відповідальні: проректор з науково-педагогічної роботи А. Гожик, керівники відділу забезпечення якості освіти Д. Щеглюк і Навчально-методичного центру організації освітнього процесу А. Пижик.

Термін виконання: до 01 жовтня 2022 року.

2. Факультету соціології, навчальній лабораторії соціологічних та освітніх досліджень спільно з відділом забезпечення якості освіти і Навчально-методичним центром організації освітнього процесу доопрацювати опитувальники здобувачів освіти та шаблони звітів про результати опитування, врахувавши пропозиції факультетів/ННІ, і подати на затвердження в установленому порядку.

Виконавці: завідувач навчальної лабораторії соціологічних та освітніх досліджень В.Лапіна, керівники відділу забезпечення якості освіти Д.Щеглюк і Навчально-методичного центру організації освітнього процесу А.Пижик.

Відповідальні: декан факультету соціології В.Чепак, завідувач кафедри методології та методів соціологічних досліджень М.Сидоров.

Термін виконання: до 01 листопада 2022 року.

3. Навчальній лабораторії соціологічних та освітніх досліджень спільно з Інформаційно-обчислювальним центром Університету розробити в системі

автоматизації освітнього діловодства «Тритон» модуль організації опитувань здобувачів щодо якості навчальних дисциплін і сформувати базу даних результатів таких опитувань.

Виконавці: завідувач навчальної лабораторії соціологічних та освітніх досліджень В.Лапіна, асистент кафедри комп'ютерної інженерії факультету радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем Є.Слюсар.

Відповідальні: начальник Інформаційно-обчислювального центру Ю.Бойко, завідувач кафедри методології та методів соціологічних досліджень М.Сидоров.

Термін виконання: до 01 жовтня 2022 року.

4. Забезпечити проведення моніторингових соціологічних досліджень щодо якості освітньої діяльності в Університеті, якості освіти й освітньої діяльності за освітніми програмами, якості викладання й оцінювання навчальних дисциплін з частотою не меншою ніж передбачено Положенням про опитування здобувачів освіти і науково-педагогічних працівників і Положенням про систему забезпечення якості освіти та освітнього процесу із неухильним дотриманням принципів конфіденційності та анонімності.

Виконавці: гаранті освітніх програм, декани факультетів/директори ННІ, директори коледжів, завідувач навчальної лабораторії соціологічних та освітніх досліджень В.Лапіна, завідувач кафедри методології та методів соціологічних досліджень М.Сидоров, керівник відділу забезпечення якості освіти Д.Щеглюк.

Відповідальні: проректор з науково-педагогічної роботи А.Гожик, проректор з наукової роботи Г.Толстанова, декан факультету соціології В.Чепак.

Термін виконання: постійно.

5. З метою забезпечення зворотнього зв'язку між керівництвом факультетів/навчально-наукових інститутів, коледжів і менеджментом освітніх програм зі здобувачами освіти забезпечити на постійній основі обов'язкове обговорення результатів опитування студентів на зустрічах гарантів освітніх програм з науково-педагогічними працівниками, які викладають на освітніх програмах, та здобувачами освіти.

Виконавці: гаранті освітніх програм.

Відповідальні: декани факультетів/директори ННІ, директори коледжів.

Термін виконання: постійно.

6. З метою забезпечення довіри здобувачів освіти до здійснюваних Університетом опитувань проводити заходи із роз'яснення значення соціологічних вимірювань якості освітнього процесу і гарантій анонімності учасників.

Виконавці: завідувачі кафедр, гаранті освітніх програм, завідувач навчальної лабораторії соціологічних та освітніх досліджень В.Лапіна, директор Центру комунікацій В.Литвиненко, органи студентського самоврядування (за згодою).

Відповідальні: проректор із науково-педагогічної роботи А.Гожик, проректор із науково-педагогічної роботи (зв'язки з громадськістю) О.Добржанська, проректор із науково-педагогічної роботи (гуманітарні питання) І.Степанець, декани факультетів/ директори ННІ, директори коледжів.

Термін виконання: постійно.

7. Факультетам/навчально-науковим інститутам врахувати результати опитувань за освітніми програмами, переглянути існуючі практики реалізації прав здобувачів на вибір навчальних дисциплін, а також забезпечити здобувачів до аналізу якості освітніх програм.

Виконавці: заступники деканів факультетів/ директорів ННІ з навчальної роботи, директорів коледжів і голів науково-методичних комісій, органи студентського самоврядування (за згодою).

Відповідальний: керівник відділу забезпечення якості освіти Д.Щеглюк.

Термін виконання: до 31 грудня 2022 року.

8. Інформацію про хід виконання ухвали заслухати на засіданні ректорату у червні 2023 року.

9. Контроль за виконанням цієї ухвали покласти на першого проректора В. Ільченка.

